

Asia: VM057:00/2018 VM/2527/00.01.00.01/2017

Luonnos valtioneuvoston selonteoksi "Eettistä tietopolitiikkaa tekoälyn aikakaudella"

Lausunnonantajan lausunto

Kirjoittakaa luonnosta koskevat yleiset kommenttinne tähän:

Tietopolitiikan keskeisenä tavoitteena tulee olla, että Suomi on tietoon perustuva yhteiskunta. Samaa tietoa kysytään vain kerran ja tieto on laadukasta, jotta tekoälyä voidaan hyödyntää ja automatisointia voidaan lisätä. Digitaalisten tietovarantojen säilymiseen ja käytettävyyden varmistamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota, mutta lausuntoversiossa tätä kysymystä ei käsitellä eikä arkistoitua tietoa nähdä tietovarantona. Kansallisarkisto haluaa painottaa julkishallinnon keskeiset aineistot sisältävän arkiston merkitystä ensisijaisena tietovarantona ja tärkeänä osana julkishallinnon, tutkimuksen ja kansalaisten mahdollisimman vaivatonta ja itsepalveluun perustuvaa tiedonkäyttöä. Julkisen tiedon täysimääräinen hyödyntäminen edellyttää lainsäädännön lisäksi panostuksia olemassa olevien aineistojen digitointiin sekä digitaalisiin säilytysratkaisuihin ja tiedon käyttöä edistäviin infrastruktuureihin ja palveluihin.

Lausuntoversiossa mainittua digitaalisten tietovarantojen säilymistä käytettävänä myös tulevaisuudessa tulee tarkentaa niin, että se sisältää selkeästi myös arkistoinnin toteuttamistavan. Tiedon pitkäaikaissäilyttäminen ja arkistointi sekä vastuu tietojen saatavuuden ja käytettävyyden turvaamisesta on Kansallisarkiston lakisääteinen tehtävä, kuten muissakin Pohjoismaissa ja lähes kaikkialla Euroopassa. Arkistoinnin hajauttaminen vaikeuttaisi palveluita, heikentäisi kokonaisuuden hallintaa ja mitä suurimmalla todennäköisyydellä olisi kustannuksiltaan tehotonta. Kyse on myös eettisen tietopolitiikan korostamasta jatkuvuudesta ja kansalaisten luottamuksesta keskeisten instituutioiden kestävyys. Tämä kansainvälinen periaate on painokkaasti ilmaistu Yhdysvaltain kansallisarkiston julkisivuun kirjatussa lauseessa "This building holds in trust the records of our national life and symbolizes our faith in the permanency of our national institutions."

Yksittäisille organisaatioille pysyvän säilyttämisen kansallista vastuuta ei voi osoittaa, koska organisaatorakenteet muuttuvat nopeasti. Yhteiskunnan jatkuvuuden turvaamisen korostamisesta huolimatta lausuntoversio operoi käytännössä ainoastaan organisaatioiden tiedon ja omadatan tasolla.

Digitaalisen tiedon arkistointi ja sen säilyttäminen on tunnistettu lausuntoversiossa ainoastaan Suomen tilannetta koskevassa SWOTissa ja siinäkin haasteena. Tiedon keskitettyyn säilyttämiseen/arkistointiin ja uudelleenkäyttöön tarvitaan julkishallinnon yhteinen sähköinen arkisto, jota Suomessa ei ainoana EU-maana ole. Sen tulee muodostaa se tietovaranto, josta julkiset tiedot ovat mahdollisimman avoimesti saatavilla ja itsepalveluna käytettävissä. Tietojen käyttö ei tänä päivänä ole sidottu aikaan ja paikkaan, joten kansalaisten, viranomaisten ja tutkijoiden tiedonsaannin mahdollisuudet paranevat näin merkittäväällä tavalla. Samalla hallinnon palvelutaso kasvaa, kun kaikki julkinen tieto on lainsäädännön rajoitukset huomioiden tarjottavissa kansalaisille.

Lausuntoversiossa mainitaan, että tuleva tiedonhallintalaki parantaisi julkisten tietovarantojen hyödyntämistä. Kansallisarkisto katsoo, että näin ei välttämättä tule käymään. Julkishallinnon tiedonhallinnasta esitetty toimintamalli sisältää useita suuria riskejä ja saattaa pahimmillaan heikentää julkishallinnon yhtenäistä tiedonhallintaa ja tietoa-aineistojen arkistointia. Kansallisarkiston antama lausunto tiedonhallintalaista tuo nämä asiat esiin tarkemmin. Valtiovarainministeriön lausuntokoosteessa esitetyt jatkosuunnitelmat eivät näytä vievän asiaa ainakaan parempaan suuntaan, sillä lakiesityksen käsitteistö poikkeaa selkeästi voimaan jäävän arkistolain käsitteistöstä, mikä voi aiheuttaa sekaannuksia tilanteessa, jossa maakuntauudistus ja sote-lainsäädäntö aiheuttavat muutenkin suuria muutoksia julkishallinnossa. Kansallisarkisto tuo esiin vakavan huolen tilanteesta.

Ihmisten hyvinvointi edellyttää vahvaa osallisuutta ja kykyä vaikuttaa omaan elämään.

Osallisuutta on myös mahdollisuus hankkia tietoa yhteiskunnasta ja sen kehityksestä esimerkiksi muistiorganisaatioiden kautta. Nämä organisaatiot luovat pohjaa henkisen hyvinvoinnin lisäksi myös taloudelliselle hyvinvoinnille ja kasvulle. Avoimet julkiset tietovarannot, joihin arkistot keskeisinä toimijoina lukeutuvat, vahvistavat kansalaisten sekä pienten yritysten toimintamahdollisuuksia.

Käyttäjien tulee voida luottaa tietoon, jolloin olennaista on, että tiedon alkuperäiset kontekstitiedot kulkevat aina tiedon mukana. Suurimmat hyödyt tietovarantojen avaamisesta saadaan, kun eri tietoja voidaan yhdistää toisiinsa. Asiakastiedon hyödyntämisessä on tarve yhdistää tietoa henkilöstä saatavilla olevaan muuhun tietoon. Rekisteritiedot muodostavatkin yhteiskunnan keskeisen tietovarannon, jonka hyödyntämistä yhteiset käyttöluupalvelut nopeuttavat ja tehostavat.

Tiedon ohella on oltava saatavilla sen ominaisuuksia kuvaavaa metadataa, koska tiedon lisäksi on julkaistava sen kontekstitiedot eli vähintään, mikä taho tiedon on luonut ja koska sekä sen, missä tarkoituksessa se on syntynyt. Ilman kontekstia tieto muuttuu epäluotettavaksi. Metadatan tulee kertoa myös tiedon julkisuusrakenteesta ja henkilötietoluonteesta. Silloin käyttörajoitettu ja/tai henkilötietoja sisältävä tieto rajautuu avoimen tiedon ulkopuolelle.

Kirjoittakaa kohtaa 1 koskevat kommenttinne tähän:

-

Kirjoittakaa kohtaa 2 koskevat kommenttinne tähän:

-

Kirjoittakaa kohtaa 3 koskevat kommenttinne tähän:

-

Kirjoittakaa kohtaa 4.1 koskevat kommenttinne tähän:

-

Kirjoittakaa kohtaa 4.2 koskevat kommenttinne tähän:

-

Kirjoittakaa kohtaa 4.3 koskevat kommenttinne tähän:

-

Kirjoittakaa kohtaa 4.4 koskevat kommenttinne tähän:

-

Kirjoittakaa kohtaa 4.5 koskevat kommenttinne tähän:

-

Happonen Päivi
Kansallisarkisto